

ЎЗБЕКИСТОН ССР ЁЗУВЧИЛАР СОЮЗИ ВА ЎЗБЕКИСТОН ССР МАДАНИЯТ МИНИСТРЛИГИНИНГ ОРГАНИ

ГАЗЕТА 1956 ЙИЛ 4 ЯНВАРДАН ЧИҚА БОШЛАГАН

1989 йил

17 MART № 12 (3012) ЖУМА

Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Марказий Комитетининг Пленуми тўғрисида ИНФОРМАЦИОН БИЛДИРИШ

1989 йил 15 март куни КПСС Марказий Комитетининг навбатдаги Пленуми ўз ишнини бошлади. Пленум муҳокамага қуйидаги масалалар кириштирилди:

- 1. Совет Иттифоқи Коммунистик партиясидан СССР халқ депутатлари сайловини ўтказиш тўғрисида.
2. Партиясининг ҳозирги шароитдаги аграр сиёсати тўғрисида.
Пленумда КПССдан СССР халқ депутатлигига номзодлар ҳозир бўлдилар.
КПССдан СССР халқ депутатлари сайловини ўтказувчи сайлов комиссиясининг раиси В. А. Коп-

тўғ биринчи масала юзасидан ахборот берди. Бу ахборот матбуотда эълон қилинмоқда.
Сўнгра овоз беришга киришди, унда КПСС Марказий Комитетининг аъзолари, КПСС Марказий Комитети аъзоларига кандидатлар, КПСС Марказий ревизия комиссиясининг аъзолари, шунингдек, иттифоқдош республикалар Компартиялари Марказий Комитетларининг, ўлка ва область партия комитетларининг биринчи секретарлари, иттифоқдош республикалар Компартиялари Марказий Комитетларининг иккинчи секретарлари, иттифоқдош республикалар Олий Советлари Президиумларининг Раислари ҳамда Министрлар Советларининг Раислари, министрлар, КПССнинг

марказий органлари составига кирмаган, аммо сайлаб қўйилмаган бошқа партия органларининг аъзолари бўлган ҳарбий округларнинг қўмондонлари қатнашдилар.
Яширин овоз бериш натижасида номзодларнинг ҳаммаси Совет Иттифоқи Коммунистик партиясидан СССР халқ депутатлари этиб сайландилар.
Пленум КПССдан СССР халқ депутатларига нақазлар тўғрисида қарор қабул этди, бу қарор матбуотда эълон қилинади.
КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари М. С. Горбачев партиясининг ҳозирги шароитдаги аграр сиёсати тўғрисидаги масала юзасидан доклад қилди. Ушбу масалани муҳокама қилишда қатна-

шиш учун Пленумга қишлоқ райкомлари секретарларидан, колхоз раисларидан, совхоз директорларидан, ижарачилар, олимлардан ҳамда агроноат комплексининг бошқа ходимларидан бир гуруппаси таклиф этилган.
Пленум қатнашчиларига КПСС Марказий Комитетининг Сиёсий бюроси КПСС XXVII съезди билан XIX Бутуниттифоқ партия конференциясининг йўл-йўриқларидан келиб чиқиб тайёрлаган партия аграр сиёсати масалаларига доир ҳужжатларнинг лойиҳалари билан олдиндан танишиб чиқиш имконияти берилди.
16 март куни КПСС Марказий Комитетининг Пленуми ўз ишнини давом эттирди.

РЕВОЛЮЦИЯНИНГ ОТАШИН ЖАРЧИСИГА БАҒИШЛАБ

Чинакам истеъдод соҳибига босиб ўтадиган йўл қийин ва машаққатлидир. Ўзбек маданиятининг ота-бобо, революционер шoir, биринчи ўзбек совет драматурги ва режиссёри, композитори, публицисти, педагог ва жамоат арбоби Ҳамза Ҳақимовда Нибзий босиб ўтган йўл ҳам машаққатли бўлди. Ҳамза атиги қирк йил умр кўрди. Тақдир таъозиси билан у баҳорда таваллуд топиб, баҳорда ҳаётдан кўз юмди — бундан роппа-роса олтинчи йил аввал уни юқил диндорлар ўлдирдилар. Аммо революциянинг ота-бобо жарчиси халқ хотирасида абадий қолди. Шoirнинг илҳомбахш сатрлари шу кунларда Ўзбекистоннинг кўпгина жойларида анграмоқда — республикада Ҳамза туғилган куннинг 100 йиллигига бағишланган аъёнаний адабий нечалар ўтказилмоқда. Юбилей май ойида кенг нишонланади.

Нашриёт, полиграфия ва китоб савдоси ишлари давлат комитетининг раиси М. А. Гойинов, Фаргона область иқтисодий инновациялар комитети раисининг ўринбосари Г. Д. Котоворов ахборот бердилар.
Шоилар санга бағишланган ўзидеҳ ҳамма жойда — олий ўқув юртилари, мактаблари, клублари, маданият уйлари ва саройлари, кутубхоналарида амалга ошириляётганлиги айтилди. Май ойида фан ва маданият арбобларининг иборат ижодкорлар бригадалари Ҳамза ишлаган Хўжайли ва Хоразмда, шунингдек республиканинг бошқа областларида бўлдилар. У ерларда адабий нечалар, колхоз ва совхозлар, саноат корхоналари ва қурилишларнинг меҳнаткашлари, ёшлар билан учрашувлар ўтказилди. Китоб ярмаркалари ташкил этилди, уларда китобхонлар юбилей арафасида босмадан чинарилан янги нашрлар билан таниша-

дилар. Ижодкорлар бригадаларининг маршрутлари область марказларидан шoir туғилиб ўсган Фаргона области томон боради. Айна шу ерда Ўзбекистонда ўтказилган юбилей тантаналарининг асосий жиҳатлари бирлашади. Тантаналарнинг қатнашчилари Ҳамзаободни эътибор қиладилар, шoir маъорасига гулчамбарлар қўядилар. Қўнғога, Аввал қишлоғига сафар ташкил этилиши, Ҳамза номи билан боғлиқ хотира жойларига бориш ҳам режалаштирилган. Юбилей шoir юртида ўтказилиб, оммавий халқ сайиллари билан қўшилиб кетади.

Ҳамзанинг 100 йиллигини ўтказувчи ташкилот комиссиясининг Тошкентда бўлиб ўтган мажлисида бўлажак тантаналарга тайёргарликнинг бориши тўғрисида фикрлашиб олинди. Мажлисга Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Р. Н. Нишоннов раислик қилди.
Ўзбекистон ССР Министрлар Совети раисининг ўринбосари С. У. Султонова, республика маданият министри Ғ. Р. Умарбеков, юбилей комиссиясининг секретари Л. П. Қазомов, Ўзбекистон Ёзувчилар союз правлениясининг биринчи секретари О. Екубов, Ўзбекистон ССР

Юбилей кечасига Ҳамза ижодининг муҳлислари тўпланади. Комиссия қуруқ юк ташийдиган «Ҳамза» теплоходини қайта оталиқда олгини ҳамда теплоходда кўргазма ва лекторий очиб, Москва кўчаларидан бирига Ҳамза номини бериш, юбилей марказлари ва концертлари чинариш тўғрисида таклиф киритиш ҳақидаги масалаларни кўриб чиқди.
Москвада ҳам юбилей тантаналарини ўтказиш мўлжалланмоқда. Ўзбекистон вакиллари СССР Ёзувчилар союзида бўлиб, у ерда маданият арбоблари билан учрашув уюштирилади. Пойтахтининг Люблин ва Таганск районларининг меҳнаткашлари билан ҳам учрашувлар ўтказиш режалаштирилган. Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг меҳмонхонаси атрофида Рязань проспектида ҳибсон бунёд этиш кўзда тутилган. Союзлар уйининг колонна залида тантанали тантаналарни ўтказиш мўлжалланади. Ўзбекистоннинг кўпгина қишлоқларида юбилей байрамини аниқлайди. Кечада Ўзбекистон санъат усталари концерт берадилар.

Комиссия Ҳамза таваллудининг 100 йиллигига бағишланган бошқа тадбирлар тўғрисидаги ахборотларни ҳам тинглади. Кинематографчилар «Майсаранинг иши» фильмининг суратга олиниши тўғалдирилди. Навоий номи Ўзбекистон ССР Давлат академик катта театрида С. Юдаковнинг «Майсаранинг иши» операси қайта сахнага қўйилди. Ҳамза номи Ўзбек Академик драма театри Ту-

роб Тўланнинг «Ҳамза» драматини сахналаштиришда. Санъат муҳлислари С. Жалилнинг Ҳамзага бағишланган «Заҳарли ҳаёт» музыкали драматини яхши билдилар. Ҳозир қайта ишланган бу асар Муқимий номи музыкали театр сахнасида қўйилди. Қўнғога театр фестивалига тайёргарлик қилинмоқда. У ерда республика театрлари, профессионал ва ҳаваскорлик театрлари ўзбек совет театри асосининг асарлари асосида яратилган спектакллари намойиш қиладилар. Тантана кунларида Ўзбекистон композиторларининг янги асарлари премьералари бўлади.
Қўнғо ва Шохимаргонда Ҳамза музейларининг қурилиши қандай бораётганлиги, Қўнғога шoir туғилиб ўсган уй таъмирланётганлиги, бошқа бир қанча объектлар бунёд этиляётганлиги ҳақидаги ахборот тингланди. Ана шу ишлар ўз вақтида ва юксак сифатли бажарилиши учун уларни барча зарур нарсалар билан таъминлаш масалалари кўриб чиқилди.
Комиссия нашриётларнинг юбилейга бағишланган ишлари тўғрисида хабардор қилди.
Мажлис давомида Ҳамза таваллудининг 100 йиллигига юксак ташкилий ва ташкилий даражада ўтказилиши лозимлиги таъкидланди. Ҳамза Ўзбек маданиятининг буюк арбобига бўлиб қолмаб, унинг бутун кўпмиллатли совет адабиётининг ривожлантиришга қўнган ҳиссаси бебаҳолидир. Шoir, революция жарчисининг юбилейи Ўрта Осиё республикалари ва Қозғистон билан келишиб олинганга кўра бутун регионда шунингдек, Ҳамза бўлган қўшни шаҳарлар ва республикаларда кенг нишонланадиган мақсадга мувофиқлиги тўғрисидаги таклифлар айтилди.

НАВРЎЗ НАҒАСИ

Мирза КЕНЖАБОВ

ТИКЛАНГАН СЎЗ

Маддоҳларнинг бунча кўп экан, Мақтовулинг кўп бугун, Наврўз!.. Мен ҳам кеча бир сўз дегандим, Сўзим синди. Ерда қолди сўз.

Қайда эди кеча бу зотлар, Тушганда бошинга кулфат? Юрсанг, «қирс-қирс» этар ер, додлар, Майсам бу, шипсам, аялган?

Йўқ, йўқ, элини сўкма аламда, Эл сўз айтган. Йўқдир қилгани! Бу тупроқда ҳар бир қадамда — Қават-қават сўзлар сингани!

Қайга бурсанг, гапирма, жим бор, Утолмайсан, йўлингга чим бор! — Дўстлар! Сўзи синмаган ким бор?! Дўстлар! Ўзи синмаган ким бор?!

Хурмаганлар сенга ҳам беиз, Эتماганлар бекор тошбўрон: Сен — миллатсан, тарихсан, Наврўз, Эл бағрида илдининг теран.

Сир қолмади. Фош бўлди бари, (Урф этмадими таъна, миннатин), Тарихга тош отгайдир, кимки Ўдирмоқчи бўлса миллатини.

Шеър сизмасди қўнғилга ўзи, Дарахта гул қўрди: оқ, дўшти: Наврўз, яшил эркиннинг сезиб, Шoirнинг ёдимга тушди.

Кел, Наврўзин, уйғонсин ерим, Ўзаг инъом, ҳадим йўқ сенга, Ердан синиқ сўзимни териб Тақиб қўйиб бу кун кўксингга!

М. САНГИНОВ ФОТОСИ (ФАРГОНА)

ҚАДРИЯТЛАРИМИЗГА ШИКАСТ ЕТМАСИН

ЎЗБЕКИСТОН КОМПАРИЯСИ Марказий Комитети кузуринда халқ байрамлари ва маросимларини қайта тиклаш ҳамда таъминлаштириш масалалари билан шуғулланувчи ишчи гуруппаси тузилганлиги, Марказий Комитет Идеология комиссиясининг ушбу масала юзасидан республика ҳокимига муражаатномаси кўпчилик қатори мен ҳам беҳад қувонтирдим. Зеро, халқимиз узок йиллардан буён ана шундай хайрли тадбирлар белгилашнинг умидор эди. Негеки, турғунлик даврида, қатто, саксончиқ йилларнинг ўрта-ларида ҳам халқимиз моддий ва маънавий маданиятининг акрвалмас қисми — миллий аъёналаримиз, байрамларимиз, маросимларимиз, урф-одатларимиз асоссиз равишда талфит қилинди, камситинди, айрилари, жумладан, Наврўз байрами тақийланди. Шу мақсадда турли баҳоналар ўйлаб топилди. Уларнинг аксариятига диний-реакцион тамгалар босилди. Оқибатда, қадимий миллий халқ байрамлари ва маросимларининг кўпчилиги завоат топди. Чунонки, Ўзбекистон ерларида асрлар оша давом этиб келган, ишларнинг жишонан бекуват, қадимий қоматли, мажус ва доворак бўлиб ўсишларида муҳим роль ўйнаган кураш, чавгон, пол-поллик, улдоқ-кўпқари, сув тағиде узок турлиш, узокка сузич, ер чопиш, қиз қувди сингарини оммавий халқ спорт ўйинларининг бир қисми йўқолиб кетди. Сақланиб қолганлари ҳам яхши оммалаштирилмади. Ваҳоланки, халқ аъёналари, удумлари эътибор ва галмуҳрлик бўлгандагина, яшб қолади, замонага хизмат қиледи.

ДЕПУТАТЛАР АНИҚЛАНДИ

Шу йил 12 март куни СССР Театр арбоблари союз правленесининг пленуми бўлиб ўтди. Унда СССР халқ депутатлигига номзодларини сайлаш масаласи кўрилди. Мазкур ижодий союзда СССР халқ депутатлиги учун ўрта маънада берилган, номзодлар еса 12 киши эди. Қўнғо мунозаралар, баҳслардан сўнг пленум иштирокчилари ёниқ овоз билан депутатларни сайлашга қиршилдилар, СССР Театр арбоблари союз сайлов комиссияси раисининг маълумотига кўра 248 киши овоз беришда иштирок этди. Белгиланган қонунга кўра, пленумда қатнашганларнинг кўпчилиги овозига эга бўлган номзодлар СССР халқ депутатлигига сайланди. Шундай қилиб, СССР Театр арбоблари союз правленесининг раиси, СССР халқ артисти Бернора Корневани бу юксак ишонч билан қўтаймиз.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети идеология комиссиясида

Республика матбуотида илгари маълум қилинганидек, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг идеология комиссияси ҳузурида республикада тил муаммоларини ўрганувчи ишчи гуруппа ташкил этилди. Гуруппа составига ўзбек ва рус тиллари ҳамда адабиёти соҳасидаги етакчи олимлар ва мутахассислар, жамятшунослар, партия ва совет ходимлари кирдилар. Ишга республикадаги барча гуманитар, жамятшунослик соҳасидаги илмий-тадқиқот муассасалари, олий ўқув юртиларининг бир қанча кафедралари жалб этилди. Ишларнинг аҳволини янада чуқурроқ аниқлаб олиш мақсадида марказий, республика ва район газеталарида ана шу мавзуда эълон қилинган мақолалар, ишчи гуруппа номига келатган кўпдан-кўп мазкур таҳлил этилди. Ўзбекистон олимларининг илмий-тадқиқотлари оид материаллар умумлаштирилди. Гуруппа аъзолари жойларга бориб, бу масалада Ўрта Осиё рес-

ПУБЛИКАЛАРИ ВА ҚОЗОГИСТОНДА амалга ошириляётган ишларни ўрганиб чиқдилар. Шу бугунгача ишчи гуруппа номига 900 тадан ортиқ хат, шу жумладан, кол-лектив бўлиб ёзилган хатлар келди. Ана шу хатларнинг аксариятида мамлакатда ва республикада КПСС XIX Бутуниттифоқ конференциясининг миллатларо муносабатларини уйғунлаштириш, барча миллатлар меҳнаткашларининг миллий-маданий эҳтиёжларини янада тулиқроқ қондиришга оид қарорлари асосида мамлакатда ва республикада амалга ошириляётган тадбирлар маъқулланади, тил муаммоларини тўғри ҳал этиш, шу асосда барча халқлар маданияти, адабиёти, саясатини ривожлантириш, қайта куриш жараёнларида уларнинг дўстлигини мустаҳкамлаш, фаолиятини ошириш зарурлиги таъкидланади. Кол-

лектив бўлиб ёзилган хатларнинг кўпгина муаллифлари кейинги ўн йилликлар давомида ўзбек тилининг ижтимоий вазибалари чекланганлиги, муассасалар ва корхоналарда, маиший хизмат, медицина, фан ва маданият, транспорт ва алоқа соҳаларида, кўчаларини бе-зашда ҳамда шу сингариларда ундан фойдаланишдаги мавжуд нуқсонлар тўғрисида куноиб ёздилар. Хусусан ишчилардан В. Раҳимов, Ш. Каримов ўртоқлар ва бошқалар шу ҳақда ёзишди. Улар кинотеатрларда ҳам ўзбек тилидаги фильмлар кам намойиш қилинишини айтдилар. Қарши давлат педагогика институтининг ўқитувчилари Т. Нафасов, Д. Тўраев, ўртоқлар, студентлардан Х. Муқимов ва С. Мўминовлар олий ва ўрта ўқув юртиларида ўзбек тилида дарс беришни кенгайтириш ва яхшилаш, ўрта

мактаблар учун ўзбек тилига оид янги дарсликлар яратиш зарурлиги, рус мактабларида ўзбек тилини ўқитишни яхшилаш тўғрисида ёздилар.
Меҳнаткашларнинг хатларида кўпдан-кўп шунга ўхшаш бошқа мисоллар келтирилди. Шу муносабат билан турмуш фаолиятининг барча соҳаларида ўзбек тилининг ривожлантиришга қўнғил қўйилди. Муаллифлар қонун йўли билан ўзбек тилига республиканинг давлат тили статуси берилишини таклиф этидилар.
Чунонки, Тошкент шаҳрининг Чилонзор районидagi Тинчлик маҳалласи аҳолиси Марказий Комитет комиссиясининг ишчи гуруппасига йўллаган ўз матбуотида шахсга сингиниш ва турғунлик даврида миллий масалада ҳам йўл қўйилган қонун бузилишларини бартафат этиш чоралари қуриляётганлиги ҳақида ёздилар. Шундай шароитда, уларнинг фикри-

Давоми иккинчи бетда

Давоми иккинчи бетда

ҚАДРИЯТЛАРИМИЗГА ШИКАСТ ЕТМАСИН

Боши биринчи бетда

вину (I), пиво (II) минерал сую...

қувдлик оқатини асосан ўсимлик...

ЭНДИ ЯНА БИР тавсиянома...

Хўш, холисона айтингчи...

қилдириш мумкин...

Холбуки, ўзбек миллий тўй...

Кези келганда, шунинг айтиш...

Демак, халқнинг прогрессив...

риллади. Вақолики, ҳар қандай...

АВВАЛО, ФОЛЬКЛОР байрам-сайиллари...

Хоразм «Катта байрам сайили»...

Қадимги миллий кураш, беллашу...

Никоҳ тўйлари тартибга со...

линиб, замонамизга мос тарзда ўтиши белгилаб қўйилса;

Мавсумий байрам-маросимлар...

Касб-хунар билан боғлиқ удуларимиз...

Малик МУРОДОВ профессор

Катта ўзбек кураши, улоқ-кўп...

Адабиёт, санъат билан боғлиқ байрам-сайиллар...

Совет ва интернационал байрам-сайилларини ўтказганда...

Совет ва интернационал байрам-сайилларини ўтказганда...

Совет ва интернационал байрам-сайилларини ўтказганда...

Қ.ЗОҲИДОВ фотолари

НАВРЎ НАФАСИ Ўзбекистон телевиденисининг музикали кўрсатувлар...

КИМНИ ЧАЛҒИТЯПСИСИЗ?

Бундан бир ойча муқаддам редакция...

муаммо ҳал бўлди, энди кимни сўраш...

Шу орада «Қишлоқ ҳақиқати» ва «Уштинчи йил»...

сизми, йўқми, область газеталарининг...

Қайта куриш тарихида биринчи бор бўлган...

26 МАРТ — СССР ХАЛҚ ДЕПУТАТЛАРИ САЙЛОВИ КУНИ ҲАҚИҚАТ—ОШКОРАЛИКДА

СССР халқ депутатларига бўладиган сайловлар сўнгги...

— Мен аввало сайловлар демократиялаш йўлида муайян қадамлар...

ИЖТИМОЙ-СИЕСИ БЎЛИМ

лиши учун курашиш, журналистнинг ҳақ-хуқуқларини қарор топтириши...

Бундан ташқари мен ҳоҳидора ишда, ҳоҳ ишлаб чиқаришда бўлсам...

ИЖТИМОЙ-СИЕСИ БЎЛИМ

мумкин. Қишлоқ хўжалиги ва шунингдек, қурилишда ёллар меҳнати...

Энди журналист ҳуқуқини гарантиялаш масаласига келсак...

ИЖТИМОЙ-СИЕСИ БЎЛИМ

ЎЗБЕКИСТОН КОМПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ ИДЕОЛОГИЯ КОМИССИЯСИДА

Боши биринчи бетда

ча, ўзбек тилига давлат статусининг берилиши...

барча халқлар тилларини ривожлантириш тизимини...

лар ҳамда уй-жой масалаларига ном қўйиш...

Вобант районидан ўртоқ И. Муродова...

Ички гуруҳа ўз фаолияти доирасида ўзбек тилидан фойдаланиш...

мад. Ф. Хотамов қатъий, гапирдилар. Учрашу охирида...

ЭЗГУ НИЯТЛАР

Тошкент шаҳридаги 18-маҳалла ахли округ сайловлари йиғилиши...

Илғилликда В. Золотухин «Фрунзевец» газетаси...

Эндигина ўттиз баҳорини қаршилаган рус йигитининг бу қадар...

даниятини, урф-адатларини пухта ўзлаштириб олган.

Мажрон каби бир-бирига туташган Помир чўққилари бегрида...

лан битириб, офицерлик унвонини олгач, Афғонистонга...

Эндилликда В. Золотухин «Фрунзевец» газетасининг...

гига номзоди кўрсатилган Гулрухсор Сафиева...

поятхитимиздаги Кино Дўстлари клубини асосларидан...

Владимир миллий тилларини тақомиллаштириш масаласида...

қанда гапириб, бўлажак депутатга нақазлар бердилар.

истайди. Турли йиғилиш-танталарда одамларга ўз тилида...

Алексей ВАЛУЙСКИЙ СУРАТДА: СССР халқ депутатлигига номзод В. Золотухин.

А. БАГАЕВ фотоси

Содир ЭРКИН

НАВРУЗ

Аназу муътабар маъво бу юрта мархабо, Наврӯз,
Ки Наврӯз келса тошгай бу кунгиллар кун наво, Наврӯз.
Табиатнинг баҳор фасли, гўзалликларга ёр фасли,
Кел, ай оҳанграбо Наврӯз, ажиб меҳригив Наврӯз.

Халима АХМЕДОВА

МАРТ

Исмингни ўғирлаб ютар саболар. Қалдирғоч тилида ухлар гуноҳинг.
Сокин кечаларнинг дуинони ёрар. Бирдан бинафшага айланган рўзинг.
Қайгадир, қайгадир кетгинг келди. Узингдай узоқ, дилингдан узоқ,
Томирингни ёриб боранлар Эрк — Лабинга босилар ай-йилга байроқ.
Тақдир ёрлигини берсан қайтиб. Қисматфуруш фаршанинг қўлига,
Қурбонликка дейсан эрк учун умринг. Теги ярини асрайсан қардор ўзинг.
Нечундир кўзингда равшан тортида Соғинчинг рағида солланган боғлар.
Олис юлдузлардан тўкилади жим Илоҳий бир дилдан ортан сўроқлар.
Тиниқлашиб борар боқира қирлар. Бирор лаб тегмаган энг шаффоф бадан
Маъсум куртакларнинг тушини бузар. Турналар кўзиде ўлмаган Ватан.

МИРТЕМИР

Нечун жимсан менинг юрагим... Мен гуллар бўзимдан тошмадиг тилинг,
Сўзла қай манзилда тугади йўлинг, Борми Ватан деа ўлғувчи элинг,

Меҳр бирла муҳаббат аҳтиромини дилда жо айлаб,
Кутармиз ҳар баҳор эларга бер деб нур, зиё Наврӯз.
Адр, тоғларни гулдола этиб пайваста кошона,
Тутар кўнларга паймона, демакки, бебаҳо Наврӯз.
Муборак мақдамнингта дилда ашъорини инсор айлаб,
Тошар завуқ сафо Содир, уриб барқ муддао Наврӯз.

Нечун жимсан, гапир, юрагини. Ватани йўқ эди осон сотарлар,
Армон кўп эли жағга тортарлар, Эҳ, жони кўп эли гамага отарлар,
Нечун жимсан, гапир, юрагини, Улим — бизни ҳаққа севдирган Она,
Вужуд — тошталган, кир ибодатхона, Рухни сингидингни сен унга яна,
Нечун жимсан, гапир, юрагини, Мен барибир қайтиб келаман,
Узбаки кўшиқлар айтиб келаман, Улсам, Ўзбекистон бўлиб ўламан,
Мен сенга не қилдим, ахир, юрагини, Нечун жимсан, гапир, юрагини.

УХШАТИШ

Бу дунёда хотирлашнинг энг содда йўли ўхшатиш.
Масалан кесилган бошга ўхшар ботаётган Кўш,
Сотилган дўстингиз гиз қилчинда, Нотаҳон кесилган бу бечора бош.
Эки шафтолининг гулига қиёс, Хур кетган қизларнинг нафис нимчаси.
Самонни негадир атагинг келар, Қайтмас бўлиб кетган Эркиннинг дарчаси.
Мана бу ҳазонлар эслатар сенга, Тарихнинг йўқотган буюк хатини,
Негадир бу йўллар ёлға солади, Тирик хонларнинг кир рўйхатини.

Иккови келишиб, жаннатга кирди, Одамга нафсоний неъматни берди —

илкин қабоҳатга бош қўшди илон, «илоннинг оғзидан қичқирди шайтон»...

Покиза маъвоини булғадди инсон — инсоннинг оғзидан қичқирди шайтон.

Қувилди Одаму Ҳавво хор, урён — урённинг оғзидан қичқирди шайтон.

Икки юз йил юрди иковлон гирён — гирённинг оғзидан қичқирди шайтон.

Айбларин сўрашди, берилди гуфрон — гуфроннинг оғзидан қичқирди шайтон:

улар фарзанд кўрди яхши ва ёмон, ёмоннинг оғзидан қичқирди шайтон.

Ҳобил қурбон бўлди, Қобил ҳам қурбон — қурбоннинг оғзидан қичқирди шайтон,

Инсонлар қай жойни этсалар ошён, ошённинг оғзидан қичқирди шайтон.

Қалъалар қуришди, сайлашди ҳоқон, ҳоқоннинг оғзидан қичқирди шайтон —

айтилди, ёзилди не қабиҳ фармон, фармоннинг оғзидан қичқирди шайтон,

шоҳ халққа халқ учун қурдирди зиндон, зиндоннинг оғзидан қичқирди шайтон.

Асорат тахтига қай ердир майдон, майдоннинг оғзидан қичқирди шайтон.

Заҳмату зулмдан эл бўлди нодон, нодоннинг оғзидан қичқирди шайтон.

Нодон эл ватанин айлади вайрон, вайроннинг оғзидан қичқирди шайтон.

Нормурод НАРЗУЛЛАЕВ

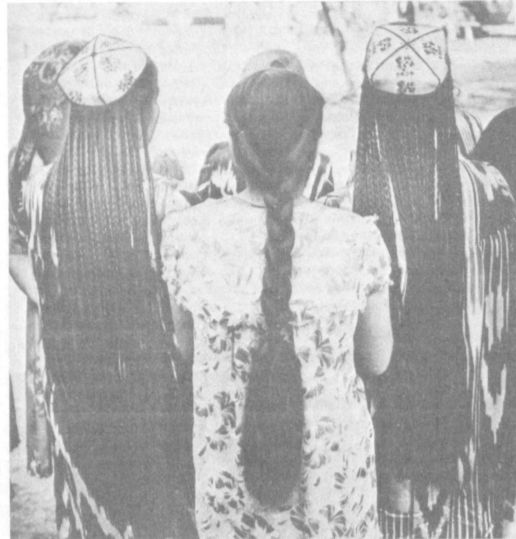
СУМАЛАК

НАВРҮЗ ҚҶШИҒИ

Кўнда қулди камалак, Сумалак сўзинг, она,
Наврӯздан гул нишона. Пазандалар мисоли,
Дошқонда сумалак, Сумалак бир баҳона,
Учоқ бошида она. Ғанимат ёр висоли.

Уйга кирди қалдирғоч, Қанотида бор баҳор,
Сокин мудрар қайрағоч, Уйғотар уни наҳор.
Чугурлашар қўшчалар, Баҳор ўзи таржимон.
Табиат найин чалар, Висол, ҳижрон ёнма-ён.
Қирда ўсган қизғалдоқ, Гул қизларда жамалак.

Уфққа очиб кучоқ, Қувлашайлик кашалак.
Улашайлик том оша, Коса-коса сумалак.
Дунё қисни томоша, Қўш тилдо беланчак.
Сумалак сўзинг, она, Пазандалар мисоли.
Сумалак бир баҳона, Ғанимат ёр висоли.

НАВРҮЗ НАФАСИ

Тоҳир КАҲҲОР

МАКОНИМ

Кувгинди ёмғирлар келди ёнимга, бўзлашди дардларин айтиб — тингладим,
самовий ларзалар тушди жонимга, мен ҳам ёмғирларга ўхшаб синградим.
Ғалати бир қушлар келди ёнимга, сайрашди қафасни мақтаб — тингладим,
чангу тўзон кўнди нури жонимга, бир ғариб губордай учуб, инградим.
Учардим, бир булут келди ёнимга, остинда йиғларди бир эл — тингладим,
бош эгган бу қавми нотавонимга, оҳ, бағрим, жигарим, деа мунградим.
Ҳамон губор эдим... олов дў келиб, кўндим — ўт туташди қону жонимга,
бу олов сен эдинг, Ватаним, Элим, сен билан қайтдим мен ўз маконимга.

ИЛОН ВА ШАЙТОН АФСОНАСИ

Евузлик билмасди бу эзгу жаҳон, учрашди шайтон ва илон, алъамон!

ДИЛДАГИ УЙЛАР

Муҳаммад СОЛИХ

Биз, ўзбек езувчилари адабиётни бугуннинг энг муҳим масаласи деб айта олмаймиз.
Атрофда кечаётган воқеаларни кўрмаслик, эшитмаслик учун ҳаққоний ҳаётни маҳзунлаштиришга бизнинг кучимиз етмайди.
Бизни қийнаётган ўйлар адабий ўйлар эмас. Кейинги йиллар давомида бошимиздан ўтган воқеалар бизни андак доғдиратиб қўйди.
Мамлекатимиз халқларини катта фолклярге ундаган ҚАЙТА ҚУРИШ биз учун имтиҳонга айланди.
Қайта қуришда биз қандай хизмат қилмоқдамиз?
Эстонлар иқтисод, маданият, маориф, тил соҳаларида ўз фикру-қарашларини муҳокамага қўйишди. Эстон тилини давлат тили деб эълон қилишди, Литва ва Латвия халқлари ҳам шунга эришдилар. Молдова, Белоруссия, Грузия ва Украинада ҳам халқ ижтимоий ҳаракатлари аъжубга келди ва улар ўз миллий маънавиятларини ҳимоя этиб майдонга чиққоқдилар.
Биз-қандай биз нима билан муаммолу?
Ҳақиқат Москвада ўқиб юрган бир талаба менга кўнграқ қилиб, «биз бу ерда ўзбеклар номусини ҳимоя этиш уюшмасини тўзди», деди.
Уюшма-қу яхши, лекин унинг номини галати туюлди. Нега энди «Номусини ҳимоя этиш уюшмаси» бўлар экан! Нега маданият эмас, тил эмас, Орёл экин табииоти ҳимоя қилиш уюшмаси эмас! «Номусининг қайта қуришга нима алоқаси бор!
Москвада ўқитган талаба қайси номусини ҳимоя қилмоқчи эди! Мен бу ҳақда ўйлар эканман, уч-тўрт йил муқаддам қочган воқеа эсимда тушди.
Саксон бешинчи йил республикада маданият соҳасида қандайдир вульгар ҳаракатлар бошланди. Бу ҳаракатнинг бошида Ўзбекистон Компартияси Марказий қўмитаси аъзолига бўйича собиқ котиби Р. Абдуллаева турди. У ўз фолклярини манчиларни қўлатишдан бошлаб, Наврӯз байрамни таққиллаш билан тугатди.
Уттиз еттинчи йилларни, яъни эски ўзбек имлосида битилган китоблар қабристонга қўйилган йилларни эслатувчи бир замон бошлангандай туюлди. Езма тарзда ҳам, оғзини тарзда ҳам «худо» сўзини ишлатиш таққилланди. Ҳатто таржима китобларида ҳам «худо» сўзини «фалакка» алмаштиришга мажбур бўлдик. Энди «фалакка» «худо» маъноси олдди. Лекин фалакнинг ўзини нима деб айтмасди, деб ҳаётан бўлиб қолдики. «Синонимини топинглар!» деган жавоб келди. «Фалакка» шукурим, ўзбек тили бой экан, синоним топинди!
Лекин бу сивбат ҳаммага ҳам маъқул келмади. Республикда Абдуллаева сивбатига қарши хат ёзиб, Москвага юборишга журъат этган йигирма беш эркак ва бир аёл топилди. Улар саксон бешинчи йилнинг май ойида бу қилмишларни учун Абдуллаева ҳузурда тил туриб жавоб бердилар. Идеология котиби уларни дарров «қора рўйхатга» тиркади. Босмаҳонага тушиб кетётган китобларни ушлаб қолди... Фақат тўққиз ойдан сўнг, котибанинг мансаб курсиси анча қилқиллаб қолгандан кейингина, тазийқ тўхтади.
Аммо ҳақорат оғирги босилмади.
Мен бу оғирини Москвадан сиз қоққан ўша талабанинг товушида туйдим. Бу дардин биз ноумус деган баландпарвоз бир тушунча на таърифлаймиз. Шу йўсин бизнинг шаъни-номусимизга биринчи зарбани москвалик эмас, балки ўз одамимиз берди.
Қайта қуришни биз, таъбир жоиз бўлса, таҳқирланган номус ила қаршиладим. Бироқ бу

Мана, бизнинг фожиамиз. Порахўрлик эса, бу фожиага қанчалик ёрдам қилмас, у «бизнинг фожиа» ёки, «миллий фожиа» бўла олмайд.
Порахўрлик интернационал фожиадир. Фақат, порахўрлик бизда пахтанинг қаймоғи билан, пахта эса халқимизнинг танаси билан озикланиб келди.
Академик Яшиннинг «Литературная газета»даги бу масалага тегишли мулоҳазасини муstesно қилмас, на марказий матбуотда, на республика матбуотида, барча бахтсизликларни келтириб чиқарган бу муаммага бағишланган биронта ҳам махсус мақола чиққани йўқ. Бироқ биз «Олтин устиди» илонларга доир, махфий жиноятчи тўданинг бошлиғи Одиловга оид мақолаларни хўп тўйиб ўқидик! Бутун мамлакатда оммавий шов-шувлар ва ҳаяжонлар авж олди. Жиноятчи ўзбекларни тўтиб берувчи янги Шерлок Холмс пайдо бўлди. «Ўзбекистон иши» ҳам эмас, айнан «ўзбек иши» деган атама вуждуга келди.

Бундан ташқари, раҳбар одам шу эмининг бир парчаси бўлмоғи, ҳеч йўқса, шу тупроқда тузилмоғи керак-ку. Биргина сув хўжалиғи министри эмас, махсус махсус мақола чиққани йўқ. Бироқ биз «Олтин устиди» илонларга доир, махфий жиноятчи тўданинг бошлиғи Одиловга оид мақолаларни хўп тўйиб ўқидик! Бутун мамлакатда оммавий шов-шувлар ва ҳаяжонлар авж олди. Жиноятчи ўзбекларни тўтиб берувчи янги Шерлок Холмс пайдо бўлди. «Ўзбекистон иши» ҳам эмас, айнан «ўзбек иши» деган атама вуждуга келди.
«Бобил хўжалиғи Тигр ва Евфрат дарёлари сувидан сугорилар эди. (Бизнинг мисолимизда Амударё ва Сирдарё — М. С.) Оқова сув эса Тигр орқали денгизга (бизнинг мисолимизда Амударё орқали Оролга — М. С.) чикиб кетарди. Бу маъқул система эди».
Лекин, дейди тарихчи, Бобил подшоҳи ерли халқ вақили эмас, бунинг устига у Миср маликага хўжалиғи қўйди. Малика билан бирга Бобилга ташаббускор инженерлар келди. Бу инженерлар маликага янги канал қуриб, экин ерларини қўпайтиришни тавсия этди. Малика эса ўз наба-тида бу фикрни шохга етказди. Шох канал қурди. Оқибатда Евфрат секин оқа бошлади. Ерлар шўрланди, деҳқончилик бўксонга ҳо тугди ва эркиннинг бошига келиб, Бобилда ҳаёт тугади. Агар Бобил ҳужудори ерли одам бўлганда эди, у ўз вағдодларини билан маслаҳатлашган бўларди ва улар ичнда сугорини ишларини тушунадиган одам топиларди, деб азда тарихчи. (Лев Гулиев, «Этногенез и биосфера землин». ВНИИТИ — 1979 — Ленинград, 138-139 б.).
Бобил ўша канал қурилгандан кейин яна беш аспр яшади, чунки уни алмашлаб экиш қувват-лантириб турди. Бизнинг Орол ва ерларини бир аспр доирасида ҳалокатга учраятти. Чунки унинг ҳалокатига монокультура «ёрдамлашяпти». Аммо, яна таъкидлаш мумкинки, бу икки ҳалокатнинг сабаби бир: нотўғри сугорин системаси, бизнинг мисолимизда марказлашган бошқарув оқибатидир.
Биз шунинг учун ҳам Сибирь дарёларини Урта Осиёга буришга қарши турган рус зивилларини қўллаймиз. Бу лойқанга ким тузган? Сибирь хўжалигини бошқариш учун «четдан» чиқрилган ўзбек раҳбар» бўлмасини тағин!!

АДИБ ВА ЖАМИЯТ

Уларнинг бари жамоат фикрига таъсир этмай қолмасди. Ва бу фикрга қарам-қарши ўлароқ, ўзбек номусини ҳимоя қилишга бел болаган ўзбек талабаси пайдо бўлди.
Бахтга қарши, буларнинг ҳаммаси мантиқан бир-бирига боғлангандир.
Бундай вазият одамда келажакка ишонсизликни тугдирди. Кишилар ижтимоий жиҳатдан янада сустроқ бўлиб борадилар. Бирлик бепарволикдан, лоқайликдан, ишонсизлик ва ҳафсаласизликдан емирилиб боради. Бундай фавақулдада вазиёти биз сўнги йил икки ичда ўз республика мисолида кузатдик. Бундай ҳолат ўзига хос руҳий иқлимни яратди: яъни, одамларни сизлар хўжалигини бошқаришда қийналиб қолмасизлар, бас шундай экан, бошқа республикалардан ёрдам сўрамоқ зарур, деа ишонтириш осон эди.
Бир жойдан иккинчи жойга ишга келган киши, албатта, яхши ният билан, таъбир жоиз бўлса ўз интернационал бурчини адо этиш учун келди. Бироқ улар ўзларни учун мутолқа янгича шариотларда табиийки, қийинчиликларга дуч келдиларди, хўжалигимизнинг ўзига хос қирраларини ўзлаштири олмайдилар.
Сиз, пахтачи фақат тўй-тантанга альбомлариде-гина кўрган кишини тасаввур қилинг. Ҳа, худди шундай кишилардан бири партия чакриғи билан Ўзбекистонга келди ва бирдан республика сув хўжалиғи министри бўлиб қолади. Ахир, сув хўжалигини бошқариш учун у ҳеч бўлмаганда «Урта Осиё» ерларининг сугорин тарихини тўлиқ ўрганиши зарур-ку. Лекин энг муҳими, у ўзи сугорини лозим бўлган тупроқни, ўзгартириши лозим бўлган иш ва манзарани яхши билмоғи даркор. Бу иш

«Бобил хўжалиғи Тигр ва Евфрат дарёлари сувидан сугорилар эди. (Бизнинг мисолимизда Амударё ва Сирдарё — М. С.) Оқова сув эса Тигр орқали денгизга (бизнинг мисолимизда Амударё орқали Оролга — М. С.) чикиб кетарди. Бу маъқул система эди».
Лекин, дейди тарихчи, Бобил подшоҳи ерли халқ вақили эмас, бунинг устига у Миср маликага хўжалиғи қўйди. Малика билан бирга Бобилга ташаббускор инженерлар келди. Бу инженерлар маликага янги канал қуриб, экин ерларини қўпайтиришни тавсия этди. Малика эса ўз наба-тида бу фикрни шохга етказди. Шох канал қурди. Оқибатда Евфрат секин оқа бошлади. Ерлар шўрланди, деҳқончилик бўксонга ҳо тугди ва эркиннинг бошига келиб, Бобилда ҳаёт тугади. Агар Бобил ҳужудори ерли одам бўлганда эди, у ўз вағдодларини билан маслаҳатлашган бўларди ва улар ичнда сугорини ишларини тушунадиган одам топиларди, деб азда тарихчи. (Лев Гулиев, «Этногенез и биосфера землин». ВНИИТИ — 1979 — Ленинград, 138-139 б.).
Бобил ўша канал қурилгандан кейин яна беш аспр яшади, чунки уни алмашлаб экиш қувват-лантириб турди. Бизнинг Орол ва ерларини бир аспр доирасида ҳалокатга учраятти. Чунки унинг ҳалокатига монокультура «ёрдамлашяпти». Аммо, яна таъкидлаш мумкинки, бу икки ҳалокатнинг сабаби бир: нотўғри сугорин системаси, бизнинг мисолимизда марказлашган бошқарув оқибатидир.
Биз шунинг учун ҳам Сибирь дарёларини Урта Осиёга буришга қарши турган рус зивилларини қўллаймиз. Бу лойқанга ким тузган? Сибирь хўжалигини бошқариш учун «четдан» чиқрилган ўзбек раҳбар» бўлмасини тағин!!
УРУШГАЧА Ўзбекистонда 27 минг майда қиш-лоқ бор эди, хўтор системасини тугатиш байроғи остида бу қишлоқларнинг 20 мингга йўқолди. Урғига шаҳарлар эмас, пахта плантациялар барпо этилди. Деҳқонлар ойига 30-40 сўм маош оладилар, аммо ишдан кейин ўз то-морқасида ишласалар, «қўшимча даромад» кел-ди. Агар улар ўз фарзандларини эркакларга қўй-май, оила пуаратиде ишлашга мажбур этсалар, янада кўп пул оlishлари мумкин. Акс ҳолда на-фақат рангли телевизор, ҳатто оддий ойна жа-ҳонга ҳам пул топши қийин.
Бизни газеталар деҳқонлар гўшт омайдилар, деб аэлятти. Тўғри гап. Деҳқонлар парҳездалар. Чунки гўштингиз ўзи йўқ, гўшт берадиган чор-вачилик йўқ, чорвани боқадиган яйловлар йўқ — яйловларга ҳам пахта экилган.
«Правда» газетасидада босилган «в понедельник после пятици» («Правда», 1988 йил 13 февраль.)

мақоласида мисли кўрилмаган бир воқеа, Жума-бозор қишлоғи ахли милицияга, ҳатто республика ҳукумати рансига қаршилик қилганлиғи та-свирленди. Бу деҳқонлар нима учун жунбуш-га келди? Ух маънанинг қадр-қиммати учунми? Турмушларини яхшилаш учунми? Еки ўз бола-ларини меҳнатдан озод қилиш учун шундай қил-диларми?
Йўқ, улар ер талашган эдилар.
Мен бу деҳқонларнинг суратини кўрдим: ажин босган юзлар, чарчаган нигоҳлар, хўмрайган қиё-фалар. Агар кийимлари бўлмаса улар худди ўт-ган ердан қараб тургандай кўринарди. Суратга қараб бўзимга тош тикилди...
Россияда қишлоқлар бўшаб қоляпти. Рус деҳ-қонлари ўз уларини ташлаб шаҳарларга кет-моқдалар. Бизда эса аксинча. Қувонинг керакми, йиллашми, билмайман.
Газеталар «қишлоқда ишчи кучи ортиқча, ўз-бекининг ерга меҳри зўр, бу миллий психология, ўзбек ҳеч қачон шаҳарга бормайди, уни завод, фабрикаларга қорлашнинг фойдаси йўқ», деб аэздилар.

Тўғри, агар биз уни «чорлаганда» ҳам у ша-ҳарга кела олмас эди. Чунки уни «меҳр» эмас, моддий очорлик ерга боғлаб қўйган. Боғлаб эмас, экинрибанд қилиб қўйган. У шаҳарга кел-моғи учун кўпроқ пул жағғариши керак. Аммо пахтага тўланадиган ҳақ ҳеч вақога етмайди. Де-мак, деҳқоннинг ерга боғлаб қўйиб, у шаҳарга кел-маёпти, заводда ишламаяпти, дейиш қулли-ликлар. Ниҳоят одам ўзининг оғир меҳнатига яра-ша ҳам талаб қилмоғи учун унинг оғир-сависси баландор бўлмоғи керак. Лекин пахта экма-қишлоғи (монокультура) шундай аждаҳоки, у деҳқоннинг нафкат моддий ҳаётини, Балки онинг ҳам ўз чангалдан қўйиб юбормаёпти.

Пахта ҳоқимлиғи пахтакорни меҳнатга ҳурмат руҳида эмас, шахсий томоркага муҳаббат ру-ҳида тарбиялади. Пахта монокультураси худ-бинликни, жоқликни, маҳдудликни одамлар-нинг қонига сингирди.

Пахта дегани нима ўзи! Пахта нималигини би-ламизми ўзи!
Самарқанд область «Ленинский путь» газета-сида босилган «Дитя солнца» («Кўш фарзан-ди») мақоласининг муаллифи Ю. Федоров Ур-та Осиёга пахта уругини Форс ҳудудини Ки-ринг аскарлари олиб келган, деб аэзди.

Ҳа, барча буюк Босқинчилар каби Кир ҳам бизга маданият олиб келган. Тўғрироқ, маданият ўсимлик — пахтачи олиб келган. Аммо у кел-ажакда пахтачинг Урта Осиё халқлари учун асо-сий «маданият белгиси» бўлиб қолишини ҳав-лига ҳам келтирмаган, албатта.

«Туркистон Россияга қўшиб олингандан ке-йин, — деб аэзди — ўз мақоласида Юрий Федоров, — чор ҳукумати Америкага қарам бўлмаслик учун Туркистонда пахта етиштиришни авж олдиришга қарор қилди».

Ҳа, фақат Сталин, Хрушчев, Брежнев эмас, чор ҳукумати ҳам Америкага қарам бўлишни и-стамаган экан. Лекин биз чор ҳукумати даврида бор-йўқ пахтачи Россияга жўнатар эдик ва бу усул мустамлақачилик усули деб аталарди. Бу-ғун биз пахта ҳомошисини ўнлаб марта кўпроқ ташқарига чиқаряптимиз ва бу усулни нима деб аташни билмай ўтирибмиз. Устига устак, бизни боқимандлар деб аташяпти...

«Коммунист Ўзбекистанга» журналининг 1988 йил 11-сониде В. Осмининг бундай деб аэзди: «Хўсболарга кўра, Ўзбекистондан олиб кетил-явт-

КПК МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИНИНГ МИЛЛАТЛАРА МУНОСАБАТЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ТУГРИСИДАГИ ПЛЕНУМИ ОЛДИДАН

Ҳамид ҒУЛОМ

ҲАММАСИ ЎЗИМИЗГА БОҒЛИҚ

1. Сизнингча социал-сиёсий ислохотлар шароитида миллий муносабатларни ривожлантиришни истижоблар қандай?
 2. Кўпмиллатли давлатимизда миллий тилларнинг ўрни ва аҳамияти сизнингча қандай бўлиши керак?
 3. Миллий маданиятларнинг бойиш йўллари ҳақида сизнинг тасаввурингиз?

Газетамизнинг ўтган сонларида КПКС МКнинг миллий муносабатларни такомиллаштиришга бағишланган Пленуми олдидан маданият арбоблари, санъаткорлар, адаблар ва ўқувчиларимизга бир қанча саволлар билан муносабат қилган эдик. Шу муносабат билан «УА» саҳифаларида Уткир Ҳошимовнинг (№ 3, 1989), Хайриддин Султоновнинг (№ 9, 1989), Ойдин Ҳошимовнинг (№ 10, 1989), Тоҳир Маликнинг (№ 11, 1989) чиқишлари эълон қилинди. Уларда адабларимиз бугунги куннинг гоята долзарб муаммоларини кўтарди. Бу чиқишлар ўқувчиларимизда жиддий қизиқиш уйғотди. Биз муҳим мавзунинг давом эттириб, бугун Ғулом Ҳамид Ғуломнинг жавобларини эълон қилаётимиз.

ҒАЗЕТАМИНГ 10-сонига Ойдин Ҳошимова миллатлараро муносабатларнинг, тиллар ривожининг муҳим муаммоларига бағишланган «Ғуломизга» ағзини тунганини сарлаҳли мақоласида бир қанча асулчиларни бахсга давлат этган.

«Олаверас, — деб эъди шоира, — халқнинг яхши-юми кунларида бирга бўлган, элу юртини ўз оғизга қаратган ҳақдорларимиз Кимил Яшин, Уйғун, Зулфияга жамоатчилик умид кўзини тикмоқда».

Шояннинг бу сўзлариде ҳақиқат талаб билан бир қаторда оғзини гина-қудурат ҳам йўқ эмас. Дарҳақиқат, мамлакатимиз, жамаиятимиз кутайтган муҳим аниқлик — КПКС МКнинг миллий муносабатларни такомиллаштиришга бағишланган Пленуми олдидан маданият арбоблари, олимпилар, ёзувчилар, педагоглар ва зиёлилар ўз фикр-мулоҳазаларини хоҳ матбуотда, хоҳ йилгиликларда рўй-роҳат айтаётган, давримиз ўртага қўйган миллий масалани тўғри ҳал этишга ҳисса қўишлари ҳам фарз ҳам қарзидир.

Ойдин Ҳошимовнинг даъватини ўзинга ҳам, касбдош дўстларимга ҳам тўла таваққули, деб биланам. Умуман, газета аниқлига жавобан ёзилган барча мақолаларни ўқиб, жуда хурсанд бўлдим. Буларда фикрлар турлича бўлишдан қетиш назар, муаллифлар ягона фикр — миллатлар орасидаги муносабатлар адолатли бўлиши зарурлигини, миллий тилларнинг ўз она заминидан ҳар тарафлама эркин равишда топшириш халқларнинг маънавий камолга, маданиятларнинг гуллаб-яшнашига хизмат қилишини ҳақли равишда таъкидлаётган.

«УА» анкетасига ўйлаш аниқлар бозқа газеталарда ҳам, чунки «Совет Узебекистон» газетасида ҳам эълон қилинди. Бу газетанинг анкетасига берилган жавоблар ичиде академик Эркин Юсуповнинг батафсил мақоласи анча диққатга сазовор.

Бу мақолани шояннинг қаҳрига жавобан ёзар эканман, айни вақтда, шу кунларда менга тез-тез муносабат қилиб турган китобхонларнинг ташвишлари бераётган саволларига жавобини ҳам айтаётиман.

Бу ташвишларга сабаб шу бўлдики, яқинда телевидение ташкил қилган давра суҳбатда Темур Пулатов, академик Аҳмадали Аскарлов билан мен бизнинг давримизда юксак маданият, билимдон киши бўлиш учун икки тилини — ўз она тилини ва рус тилини мукаммал эгаллаш зарурлигини айтди. Уша суҳбатда Чингиз Айтматовнинг «Киргиз тили — она тили, у меннинг вужудимга она сuti билан сингган, рус тили эса, муаллимим, устозим», деган сўзларини мисолга келтирдим. Темур Пулатов эса бизнинг мамлакатимизда халқлар, миллатлар ўртасидаги алоқаларни мустаҳкамлашда рус тилининг бебаҳо аҳамияти ҳақида сўзлади. Давра суҳбатига қатнашган бозқа ўртоқлар ҳам фикримизга

ни қувватладилар.

Афсуски, баъзи зиёлилар, айниқса ёшлар бизнинг фикримизни нотўғри тушуниб, «ўзбек тили давлат тили бўлмас экан-да», деб ташвишга тушиб қолдилар.

Уша телекўрсатувдан кейин бир неча кун давомида уй телефоним тинимсиз жиринглаб турди, анчагина мактублар олдим, жуда кўп одамлар билан суҳбатлашдим. Яқинда шулардан бири билан учрашдим.

Республика Касаба союзилари Марказий Комитетининг мажлисида замида ўтказилган «Меҳр-шафқат ва саломатлик фондининг таъсис конференцияси»да чиқиб, Фановий театри олдидеги майдонга ўтган эдим, бир яғити саром берди.

— Кеҳирасиз, сизга битта саволим бор эди... — У ўзини таништирди. Фарғонадан Тошкентга шў билан келган муаллим экан. — Анчагина кун телекўрсатувга кўрдик. Икки тиллик ҳақидаги фикрларингизни эшитдик. Ниҳоятда таъжубландим... Наҳотки, ўзбек тили давлат тили бўлмасди.

— Ким сизга ўзбек тили давлат тили бўлмади, деб айтди? — сўрадим ундан.

— Бундай фикр очки айтилмаган бўлса ҳам, биз шундай тушунидик...

— «Биз» деганингиз кимлар?

— Суҳбатингизни эшитганлар...

— Ҳа, шундай денг, — дедим меҳмонга. — Сизлар фикримизни яхши илғамасизлар. Фикримиз билмоқчи бўлсангиз, ашу даврлардаги ўзбек тили давлат тили бўлиши керак, рус тили эса халқлар, миллатлараро муносабатлар тили бўлиб қолади, айни вақтда республикамизда яшаб турган бозқа халқларнинг тиллари тенг ҳуқуқли тиллар сифатида амалда бўлиб, ривожланиверади, — дедим.

Унга бу жуда муҳим, жуда мураккаб, айни вақтда ниҳоятда долзарб масалани ишлаб чиқиш, ҳал қилиш ва қонун сифатида шакллантириш учун халқ жамоатчилиги кўмағида жуда кўп ишлар қилиниши зарурлигини айтдим.

Тўғри, фарғоналик ёш муаллим билан суҳбат, кичкинагина баҳс — шу кеча-кундузларда бутун эл-юртда қизиб кетган мухокамалар, мунозаралардан бир шингли, ҳолоқ. Қайта қуриш даврида ошкоралик, демократия яратиб берган имкониятлар моҳдий ва маънавий ҳаётимизда тўпаниб қолган муаммоларни ўртага ташлашга, беҳисоб мураккаб масалаларнинг ечимини кенг жамоатчилик шитирида излашга, топишга кўл очди.

Айниқса, СССР халқ депутатлиғига номзодлар билан ҳар кун бўлиб турган учрашувлар ўз-ўзидан жатта баҳслар, мунозаралар минбарига айланиб кетмоқда, бундай ҳолни катта-кичик ҳамма табиий бир ҳол деб тушуномқда. Пахта мочюкультураси, экология масалалари, халқнинг саломатлиги, оналар ва болалар аҳолиси, болалар меҳнати, ўтмиш маданий меросга муносабати каби улкан муаммолар қаторида миллатлараро муносабатлар, тиллар мустакиллиги ва раванқо масалалари ҳам ўртага қўйилмоқда.

Шундай учрашувларнинг бирини мисолга келтираман. 115-чи Тошкент — Ҳамза миллий территориал сайлов округида депутатликка номзод Абдулло Орипов билан учрашув бўлди. Абдулложаонинг илтимоси билан номзоднинг ишончли вакили сифатида УАФнинг Химия институти мажлисида замида ўтказилган учрашувга қатнашдим. Унда халқни қизиқтирётган, қизган баҳсларга сабаб бўлаётган, вақтли матбуотда айтилаётган долзарб масалалар тилга олинди.

АЛБАТТА, миллатлараро муносабатлар, давлат тили, турли фанлар ва биринчи навбатда, адабиётини ўзбек тилида ўқитиш масалалари сайловчиларни ниҳоятда қизиқтирди.

Абдулло Орипов бу учрашуда одиллик ва зираклик билан сайловчиларнинг ҳамма саволларига мукаммал жавоб қайтаришга, баҳсдорларини мамун этишга улғурди.

Уша йилгишда УАФнинг Ботаника институтидан академик Жўра Камолович Саидов сўзлади.

Саксон йшга кирган муҳтарам олим Жўра ака Қори Нибзий, Ҳабиб Абдуллоев, Обид Соҳидов билан бирга ишлаган, ҳозир ҳам илмий жоқо-

дини давом эттирётган аллома.

Муҳтарам Ботаник олим сўз олдию мен, қалами анча қайралган эдик унинг ташаббусларга бой, гўзал нутқини мароқланиб тингладим, гўё у ўзи парварши қилган наботот чаманидаги ранг-баранг гуллар жилосини кўрсатётгандай эди...

Олимининг нутқи гоят раван, сўзлар нафис жаранглр, тингловчини беҳтиёр ўзинга маҳлиб қилиб оларди.

Йилгишда Жўра Камоловичнинг нутқиға таъомила терс, чун маънода тўймоқ, жулмалари телба-тескари тузилган, ўзбек ва рус сўзлари керак-ноқерак аралаштириб юборилган, эшитган одамни беҳтиёр рақибатидаган бозқа бир нутқини ҳам тингладим. Мазкур нутқини сўзлаган киши ҳам олим — кимбар ва айни вақтда касба союзи арбобларидан бири. Бу кишининг исми-шарифларини айтиб ўтирмайман, ўзлари ҳам, йилгишда қатнашган кишилар ҳам яхши билдилар. Бинобарин, бундай «нотик»лар оз эмас. Бундайларни узоқ ва чека жойлардан қидириб юришга ҳожат йўқ. Телевидениеда ҳар кун, кунора бўлиб турган давра суҳбатларнинг анчагина шитириқчилари, айниқса раҳбарлик лавозимидеги бир қанча юртдошларимиз «тилга эътибор — элга эътибор» деган ҳикматдан муллоқа беҳабар эканликларини намойиш қилмоқдалар.

Нотиклик ҳам ўзига хос истеъдод ҳисобланади. Биз хўжалик раҳбарлари, турли лавозимдаги юртдошларимиздан қайта қуриш вазирилари ҳақида оташин нутқлар сўзлашларини телиб қилаётганимиз йўқ. Бинобарин, турғунлик, давр анчагина вазирадорларнинг тилларини бола кўйганимиз, улар ёрдамчилар, котиблар, маслаҳатчилар эътибордан маърузаларини баъзур хиж-жалаб ўқиганлар.

Энди бозқа давр, бозқа замонлар келди. Дилларнинг кўфи очилди, тилларнинг турғун эъланди. Эндиликда юракда етилган фикрларни бемалол, эркин ифодалаш учун имконият туғилди.

Бунинг учун, аввало, тил билиш керак. Майли, ўзбек тили, майли, рус тили, майли бозқа бир истеган тилингизда эътибор, сўзлашнинг. Тил маданияти — умуминсоний маданиятнинг энг оддий фидосидир.

Мен ўзбек тили республикамизнинг давлат тили сифатида қонуллаштирилишини йўлаганимда, аввало, халқимизнинг, биринчи навбатда, унинг зиёлиларининг ўз она тилларини мукаммал билишларини, бул ноб маънавий хазинадан моҳирона ва самарали фойдаланишларини, ўтмиш меросдан, ҳозирги тарвақил имкониятларидан тўла фойдаланган ҳолда, унинг миллатлараро обр-эътиборини юксалтиришларини назарда тултаман.

ТИЛИНИ билиш керак. Билиш учун эса, уни севиш керак. Уз тилини билибгина қолмай, уни севиб ердоқлаган, бойитган, сайқал бериб ривожлантирган устозлар билан ҳамсуҳбат, ҳамкор, тўғрироғи, улларга дастёр бўлганимдан фарқланаман. Абдулло Қодирий, Чўлпон, Ғафур Ғулом, Ойбек, А. Қаҳҳор каби олимларнинг бир сўз ёки битта хикмат тарихи устиде баҳс-мунозаралирига гувоҳ бўлганман. Усмон Носир «Домоний тарихида қилаётганда «чоҳрага «Ҳадравни қопия қилмоқчи бўлиб, мени Ҳадрага бошлаб келган ва шу сўзининг маъносини кексалардан сўраб «қад роҳ» эъни «йўлинг чеккаси...» эканлигини билган.

Мақсуд Шайхзода доим тилга онд ён дафтарили олиб юрган.

Миртемир олтимш йшга тўлганида юбилей комиссиясининг расми бўлиб қолдим. Китобхонлар билан учрашиш учун аввал Андижонга, кейин Ушга бордик. Айниқса, киргизлар «Манас»ни ўзбек тилига ағдарган аллома шoirини салими хўрмав ва муҳаббат йла сийладилар. Чунки, Навқат райониде тоғ этагидеги бир кишлоққа бордик. Бизга район партия комитетининг секретари Суноубека исмли бир сулув жуван ҳамроҳлик қилди.

Тоғ тағида шийдаёй тиник, зилот бир кўл бор экан. Кўб чарақлаб турган пайт. Кўл лодаёй товланди. Ундан оқиб чиқётган кўм-кўк эрик эса лоланинг кўк бандини эслатади.

— Қўлимизга ном қўйиб беринг, Миртемир оғал — деб илтимос қилди Суноубека.

— Суноубека бўлсин! — деди шоир.

Миртемир энди йўқ, аммо Суноубека киргиз диврида ҳамон кўб шўғласида мавжлениб, яшаб турибди...

Тил — тинимсиз жонли ижод.

Лекин бу ижодий жараён ҳақида, тилимизни бойитган ижодкорлар ҳақида, уларнинг асарларининг тили ҳақида етёрлик фикримизни айта олдимки! Афсуски, йўқ. Адабий асарлар тили ҳақидаги тадиқотларимиз деярли йўқ ҳисобида, борлари ҳам гоят ноқор. Демак, ҳали олдинда қилинадиган ишлар кўп. Бадий асарлар тили чўқур ўрганилиши керак.

Хўш, таржималаримиз тили таҳлил қилинмиди? Утан етмиш йил давомиде қилган таржималаримиз озмунчамки Ҳомер, Данте, Руставели, Фирдавсий, Шекспир, Сьедий, Ҳофиз, Байрон, Пушкин, Толстой, Достоевский, Горький, Шевченко, Шолохов, Чингиз Айтматов... Жаҳон адабиётининг ўйлаб, юзлаб забардаст алломалари турли тиллардан моҳирона таржима қилиниб, нашр этилди-ю, бироқ уларнинг тил борасидаги маҳорати батафсил таҳлил этилмади. Ахир оригинал ижод билан бир қаторда таржима ҳам аввало, бадий тилини тадиққ этиш, тақомиллаштириш, ҳали тилини бойитиш соҳасида кашф этилар яратиш эмасми!

Ўзбек халқининг ўзбек адабиётининг дўстларини аввало, ўзбек тилига муҳаббатларини амалда исбот этиб келганлар. Икитагина мисол келтираман: ленинградлик узоқ ва шоир, туркий тиллар билимдонни Сергей Ивановнинг халқимизга, маданиятимизга қилётган хизматини ким билмайди, дейсиз. Еки машҳур ёзуви Константин Симоновнинг ўз асарларида, таржималарида ўзбек тилига ва унинг ифодаларига гоят ноэстетиклик билан ёндашганлиги-чи?

Эсинида, К. Симонов «Солдат бўлиб туғилмайдилар» романида шехримизда содир бўладиган воқеалар тасвирини ёзиб туғатгач, қўлзамани ўзбек дўстларининг назариде ўтказиш учун Тошкентга келганди. У биздан: «Ўзбек сўзларини тўғри ишлатибманми? Миллий урф-одатларингизни тўғри тасвирлай билмаманми! Номлар тўғри ёзилганими?» деб сўраганди, маслаҳатлар олганди.

Хўш, эндиликда-чи! Нега бугунги кунда бундай мулоқотлар йўқ. Тилимизга эътибор сезилмайди. Таржималаримиз тилимизни яхши билишмайди. Чунки рағбат йўқ. Бу рағбатни ўзимиз сўндирганимиз. Тилимизга эътиборсизлик ўзимиздан бошланган. Энди уни бозқалардан талаб қилиб оларимизки!

Қайта қуриш, ошкоралик ва демократия даврининг шарофатли ишларидан бири — хоризждаги ватандошлар билан алоқалар ўрнатилиб, амалий мулоқотнинг тобора кенгайиб бораётганидирки, бундай имкониятлар миллатларнинг адабий тилини яхши бир жараёнда ривожлантиришга ҳам йўл очди.

Афғонистон, Туркия, Саудия Арабистони, АКШ, ГФР ва бозқа бир қанча мамлакатларда ўзбеклар яшайдилар. Уларнинг кекса авлодлари турли даврларда турли сабаблар билан юртлирнинг тарқ этганлар, ёш авлодлари эса хоризда туғилганлар. Демак, улр тилларида ҳам маълум ўзгаришлар юзга келган. Лекин «Ватан жамаияти ва бозқа жамоат ташкилотлари востанчилигида хориздаги ватандошлар билан алоқалар тобора кенгроқ қўламада ўрнатилгати, борди-келди, мулоқотлар йўлга қўйилгати. Ўзбек ёзувчиларининг бу соҳадаги саяё-ҳаракатлари таҳсинга сазовор.

Модомки, ер кўрриси бўйлаб сочилиб кетган ўзбеклар эндиликда янги давр, янги шароитларда учрашиб, қўришиб, суҳбатлашиб, яқинлашиб бораётган эканлар, бу таҳсинга сазовор жараёнини миллий тил ривожига ижодий таъсир кўрсатиши шўбасиздир.

Газета анкетасида социал-сиёсий ислохотлар шароитида миллий муносабатларни ривожлантиришни истижобларни қандай бўлиши ҳақида савол берилди.

МЕН ҚАЙТА ҚУРИШ миллий муносабатларнинг барқ уриб раванқ топишга баракали таъсир кўрсатади, деб каттиқ ишонаман.

СССРдаги тенг ҳуқуқли биродар халқларнинг қардошлик оиласи тобора мустаҳкамланиб бораверади. Ҳар бир миллат ва халқ ҳам иқтисодий, ҳам ижтимоий жиҳатдан тобора ривожланиб, камол топиб боргани сари, уларнинг фани, маданияти, адабиёти, тили эркин тараққий этади ва шу тарихида умумаммалат, умумжамаият иқтисодий қудрати мустаҳкамланиб, барқ уриб раванқ толаверади.

БИЗНИНГ ТАКЛИФИМИЗ

Жамаиятимиз ошкоралик, демократия, сиёсий системаини ислох қилиш даврига ўтганидан кейин иқтисодда, ижтимоий турмушдагина эмас, миллий масалада, хусусан, миллий тиллар масаласида ҳам кўпгина муаммолар туғилган қолганлиги аён бўлди. Шахсат сиғиниш ва турғунлик йилларида миллий тилларга нўгоҳда ва оғиздангина иттиёзлар берилганлиги, амалда эса у уй-ўрғов тилига айланиб қолганлиги эндиликда сезилиб қолди ва бу ҳақда ҳозир ошқора айтилмоқда. Бу тинда диссертациалар ёқланмагач, техника ва медицинага оид дарсликлар, қўламақлар яратилиб, талабалар шу тилда ўқитилмагач бозқа нима дейиш ҳам мумкин?

Ҳозирда миллий республикаларнинг тиллари шахсат сиғиниш ва турғунлик йилларида ўзлари йўқотган мақедаларини тикламоқдалар. Бизнингча, бу қонуний ва ленинча миллий сиебатга тўла мос келадиган ҳолдир. В. И. Ленин миллий масалага бағишланган асарларида, хусусан, «Миллий масала тўғрисида» танқидий мулоҳазаларда шундай нуқтаи назарни илгари сурган эди: «Кимиз миллатларнинг ва тилларнинг тенг ҳуқуқининг эътироф этмас ва ҳимоя қилмас, ҳар қандай миллий азулга еки тенг ҳуқуқсизликка қарши курашмас, ундай киши марсиэт эмас, ундай киши ҳатто демократ ҳам эмас». (В. И. Ленин ТАТ, 24-том, 144 бет). В. И. Ленин миллий республикаларда ўша жойдаги туб аҳолининг манфаатлари билан ҳисоблашни жуда кўп таъкидлаб келганлиги ўша пайтларда (1919 — 1922) қабул қилинган резолюцияларда ўз аксини топан. Чунки, «Украинадаги совет ҳокимияти ҳақида РКП(б) Марказий Комитетининг резолюциясида» (мазкур резолюцияга В. И. Ленин ёзган тезислар асос қилиб олинган) шундай дейилди: «РКПнинг Украина территориясидаги азулалар меҳнатқиллар оммасининг ўз она тилида ўқиш ва барча совет муассасаларида ўз она тилида шу юртини ҳуқуқини амалда таъминлашлари, украин тилини қурағий восталар билан иккинчи ўринга сўриб қўйишга қаратилган уринишларга ҳар жиҳатдан қарши курашшлари, ақсинча, украин тилини меҳнатташ оммани коммунистик маърифатли қилиш қурулгога айлантиришлари керак». (В. И. Ленин, Тўла асарлар тўплами, 39-том, 386-бет).

КПКС программаси В. И. Лениннинг шу хил доно кўрсатмаларидан келиб чиқиб таҳрир этилган. Ундаги: «Бундан бўён ҳам СССРнинг барча граждандари она тилларини эркинлик билан ривожлантиришлари ва уллардан тенг ҳуқуқ билан фойдаланишлари таъминланади», сингари фикрлар шундай дейишга асос беради. Шунингдек, М. С. Горбачевнинг келинги пайтларда қатор чиқишларида, «Правда», «Известия», «Литературная газета»даги кўлаб мақолаларда миллий тилларнинг маъқени кўтариш ҳақида ҳаққоний мулоҳазалар илгари сурилмоқда.

Ушбу фикрлар қудратли рус тилининг маъқени ҳеч ҳам туширмайди. Рус тили нафақат республикаларро, балки миллатларро тил, жаҳон тили! Шундай экан, республикаларнинг тиллари давлат тили бўлиши интернационализмнинг кўтормомама бўлишига, ушбу азим социализм дархатининг илдизлари ва шохлари бақувват тортишига имкон яратади.

Биз кўп сонли мухлисларимизнинг ҳамда ўзбек адабиёти ва тили олдидеги масъулият ва виждоний бурчимизни ҳисобга олиб, бу масалага матбуот орқали муносабат билдиришни лозим топдик. Алдисса, Узебекистонда — худди Кавказорти ва Болтиқбўйи республикаларидаги ҳам кўп миллионли тубжой аҳолининг тили — ўзбек тили давлат тили деб расман эътироф этилишига тарафдоримиз.

ШУХРАТ,
Ўзебекистон ССР халқ ёзувчиси
ШУКРУЛЛО,
Эркин ВОХИДОВ,
Ўзебекистон ССР шойрлари
Матқуб ҚУШҚОНОВ,
ЎзФА муҳбир аъзоси
Норбой ХУДОБЕРГАНОВ,
Умарал НОРМАТОВ,
филология фанлари докторлари
Эркин АЪЗАМОВ,
ёзувчи

БОЛАЛАР АДАБИЁТИ ЎГАЙМИ?

Бози учинчи бетда

келгани ҳолда, бизда салкам биттадан тўғри келар экан. Бунинг сабаби нимаде деб сўрасангиз, «огоз этилмайди» деган осон жавоб билан қутулишди. Ваҳоланки, минг тонналаб қозонин айрим чет эл детективларини қайта-қайта неча ўз минг, ҳатто миллион нусхалаб нашр этишга сарфлашади. Демак, янги иссоннинг маънавий-ахлоқий тарбиясига кўпроқ фойда етказишдан кўра, даромадини ошириб молиявий планни бажаришни афзал қўришаркан-да.

Яна бир гап. Илгари Ҳамза, Ғ. Ғулом, Х. Олимов, Ғайрат аънасига биноан катталр адабиёти вакиллари орасида ёш китобхонларни яхши асарлар билан сийлаб туришарди. Ойбек «Болаларга», А. Қаҳҳор «Ўтмишдан эрталак», Н. Сафаров «Ўрган-кекич» романидаги кичилар билан бизда автобиография жанрини бошлаб беришганди. Уйғун «Меннинг икки онам бор», Зулфия «Шаллола», А. Муктор «Ҳаҳон Болалар», «Ҳафта» китоблари, Миртемир, Шухрат Ленин ҳақидаги балладалари, Р. Файзий, Мирмуҳсин, Ш. Холмирзоев кувноқ хикоялари, Т. Тўла «Етти зогора», С. Анорбоев «Тўрт-кўзинг бошдан кеңирганлар»

рин», М. Исмоний «Бизнинг романи», Р. Қодиров «Наҳот», «Аром саргузашти» кичилари билан кичилар адабиётимизни бойитишга ҳисса қўишганди. Шу яхши аънаёни кейинги пайтларда сусайиб қолди. Болалар ёзувчиларининг айримлари катталр адабиётга «қуриб» кетишди. Болалар адабиёти фақат болалар ёзувчиларининг иши деб қараш ҳам тўғри эмас. Тарбиянинг бу муҳим шарофати қурулнин созлаш ҳаммаимизнинг ўзимизни камарбаста ҳисоблаб, бир ёқдан бош чиқариб ишласак, шундангина кўнглидаги натижага эришувимиз мумкин. Катта ва кичик ёзувчиларининг бошларини қовуштириб, қўшқин ижода шайлашда аввало Ўзбекистон союзи, нашриётлар, матбуот, радио, телевидение ва албатта, танқидчилик катта уюштирувчилик ролини ўйнамоқлари турган гап.

Айни оғиз сўз — болаларда китобхонликка муҳаббат уйғотадиган илг манба — дарсликлар хусусида. Яқинда Ўзбекистон союзида шу муҳим масалага бағишлаб катта йнги ўтказилди. Адиблар, мунаққидлар, педагоглар бир оғиздан мактабларда адабиётни ўқитиш амон, адабиёт тарғиботи ноқор аҳволда эканлигини кўрсатишди. Дарсликлар, программаларда юки унинг

ўринлар анчагина, адабий асарлар таҳлили саёз, бирёқлама. Қуйи синфлар дарсликлариде ҳам камчилликни кўп. Кенгашда, сўнг телекўрсатув сўзлашган О. Шарофидинов, Х. Тўхтабоев, Х. Султонов ва бозқалар мазкур нуқсонлар оқибатида талабаларда китоб ўқишга ҳавас пасайганлиги, фикрий қашшоқлик, озаки ва ёзқа нутқининг нуноқлиги, умуман эстетик тарбия пасайиб кетганлигини куюниб гапиришди. Ахир мактабларда адабиётни ўқитиш — соатлари аввалги 140 соатдан 70 соатга тушириб қўйилганлигини нормал ҳол деб бўладими! Кўп мажлисларда, ўқитувчилар сўзлари, конференцияларда, матбуот ва бозқа жойларда б камчилликлар неча марта-лаб танқид қилинапти-ю, бироқ мутасадди ташкилотлар, шу жулмадан, Халқ таълими министрлигидаги ўртоқлар бу камчилликларни йўқотишга етарли эътибор бермаётдилар.

ДОНОЛАРДАН БИРИ «Маданиятнинг қай даражадалиги аёлга бўлган муносабат билан белгиланади» деган экан. Мен бунга, болаларга бўлган муносабат билан ҳам белгиланади, деб қўшган бўлардим. Истиқболимиз ёш авлодга боғлиқ, келажакнинг залворли юки унинг

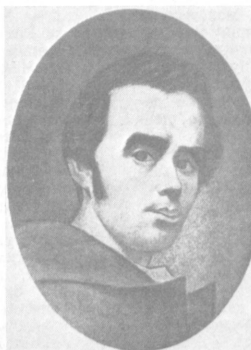
ган бир йиллик пахта толасидан 25 миллиард сўм миллий даромад олинди» (25-бет). Бу пил бизга дотацияга (давлат томонидан берилмаган ердан пули) берилмаган пулдан деярли ўн баравар кўп-кў! Шунинг билан бизнинг боқимандалигимиз? Фақат Узебекистондагина эмас, қардош Тожикистон ва Туркменистонда ҳам деҳқоннинг аҳоли ачинарли — у энг оғир меҳнатини бажариб, энг арзон ҳолда олмақда. Пахтакор галлакорга нисбатан унлаб соат кўпроқ меҳнат қилади. Лекин иш ҳам галлакорнинг тўрт баравар камдир. Бу ҳақда етмагандай деҳқон фақат парта эскинага фаровон яшаш мумкин дея ишонтирадилар.

Ваҳоланки, 1987 йилда бир гектар қартошка 2983 сўм, бир гектар сабзавот 6379 сўм, бир гектар «ок олтин» эса бор-йўғи 2400 сўм даромад келтирган. Бу рақамларни қиёсладикда, деҳқонга раҳимияз келсин.

«Пахта мустакиллиги» асоратларини тан олиш пайти келди. Республика ҳукумати буни яхши билади. Аммо сукут сақлайди.

Наҳотки, маҳаллий ҳукумат лоқал кишлоқ аҳли ҳаётини яхшилаш учун, унинг соғлигини мустаҳкамлаш ва турмуш маданиятини кўтариш учун бирон тадбир қўрмаётган бўлса, деган савол туғилиши мумкин. Тадбирлар қўриляпти, албатта. У

Т. Г. ШЕВЧЕНКО ТАВАЛЛУДИНИНГ 175 ЙИЛИГИ НЕКБИН ЭРКПАРВАР

«...одамлар орасида ҳақиқат қарор топади!» Қарор топиш керак, — ёки қуёш бош кўтарида-да, мурдор этилган дунёга ўт қўяди...»

роқ рус чоризми бу санаини тантилаи равишда иншонланишига қаршилик кўрсатди. Лекин озодлик, эркин ҳаётнинг шундай қудратга эга бўлиши мазлум халқлар орасига тарқалишини ҳеч қандай куч тўхтайти қолмади...

нинг 125 йиллиги баҳонасида кенгроқ танишиш имконига эга бўлди. Ҳ. Олижанов, М. Шайхзода, А. Умарий, Миртемир, Ҳ. Пулат, Т. Фаттоҳ ва бошқа шоирларимиз буюк кўбиначи, революционер-демократнинг шеър ва поэмаларини мөҳр билан таржима қилдилар. 1939 йили Т. Г. Шевченко асарлари «Кўбизчи» номида китоб ҳолида ҳам босилди.

ҚАРДОШЛАР ГУРУНГИ

Яқинда ЎзССР ФА А. С. Пушкин номидаги Тил ва адабиёт институтида Урта Осиё республикалари ва Қозғоғистоннинг Тошкентда бўлиб ўтган «Ошкоралик ва ижтимоий турмушнинг демократиялаш шариҳидаги миллатлараро муносабатларни таъминлаштиришнинг долзарб муаммолари» мавзудаги регионал илмий-адабий конференцияда иштирокчилари билан дара суҳбат бўлиб ўтди.

Давра суҳбати, табиийки, рус тилида олиб борилди, чунки рус тили миллатлараро алоқа тили. Суҳбатда Тожикистон ССР ФА мухбир аъзоси Ф. Ашуров, Қирғизистон Езувчилар союзининг секретари Қ. Ақматов, Фрунзе пединститутининг кафедраси мудири Турғуналиев, Душанба давлат охириш институтининг директори О. Сайфуллоев, Тожикистон ССР ФА Тил ва адабиёт институти директори ўринбосари А. Абдумановов, «Тожикистон коммунисти» журналининг редактору Ж. Латипов, ЎзССР ФА академиги Ш. Шоабдурахмонов иштирок этишди.

Давра суҳбати, табиийки, рус тилида олиб борилди, чунки рус тили миллатлараро алоқа тили. Суҳбатда Тожикистон ССР ФА мухбир аъзоси Ф. Ашуров, Қирғизистон Езувчилар союзининг секретари Қ. Ақматов, Фрунзе пединститутининг кафедраси мудири Турғуналиев, Душанба давлат охириш институтининг директори О. Сайфуллоев, Тожикистон ССР ФА Тил ва адабиёт институти директори ўринбосари А. Абдумановов, «Тожикистон коммунисти» журналининг редактору Ж. Латипов, ЎзССР ФА академиги Ш. Шоабдурахмонов иштирок этишди.

лти, тўғаришларга ёзилишмоқда. Бироқ биз уларни дарсликлар, маълумоти ўқитувчилар билан таъминлаш олмаемиз. Мен регионал конференцияда Урта Осиё ва Қозғоғистондаги туркий тилли халқларнинг таъминлаш талоқини таъкидлашди. Шундай қилинганда биз бир-биримизни таржумонимизга тўшуна олишимиз мумкин, деб ўйлайман.

«...одамлар орасида ҳақиқат қарор топади!» Қарор топиш керак, — ёки қуёш бош кўтарида-да, мурдор этилган дунёга ўт қўяди...»

«КЎБИЗЧИ» КИТОБИДАН Тарас ШЕВЧЕНКО

Оғаларим, бирлашмоқлик борми тақдирда, Оломатим юз кўрмоқлик ёки маҳшарга. Илоҳий сўз — муҳаббатни асраб бағирда Бормоқдасиз қавиларга — қайси унгуру, қайси жерга!

Не сабаб «ифлос» деб айтилмас уни! Не сабаб юзига қора суртилмас! Не сабаб битмайди бундайнинг кунини! Одамлар! Наҳотки, кўнгиңиз кўрмас!

У, одамлар! Зулатдаги нур! Шоллар сизга керак не учун! Сизлар одам! Эмассиз кучли! Айтинг нега савнолар зарур!

Езузга кўймайлик: бир хил одамга Шон-шухрат ўзай — ўқ ўтмас қалъа. Қуванм ахшига — мўртгина жомга У ҳатто шухратин этади талба.

У, одамлар! Зулатдаги нур! Шоллар сизга керак не учун! Сизлар одам! Эмассиз кучли! Айтинг нега савнолар зарур!

У, одамлар! Зулатдаги нур! Шоллар сизга керак не учун! Сизлар одам! Эмассиз кучли! Айтинг нега савнолар зарур!

УЗАД АХБОРОТИ

Шу кунларда республикамиз адабий жамоатчилигини инқилобнинг оташин кўчисини, маърифатпарвар шон ва драматург Ҳамза Ҳақимзода Ниязийнинг 100 йиллик юбилейини муносаб ишонилш борасида қўлбрат ишларни амалга оширмоқда.

М. Ашрафий номидаги Тошкент Давлат консерваториясида Ҳамза таваллудининг 100 йиллигига бағишланган илмий-назарий конференция бўлиб ўтди.

Уларда публицистик руҳ кучли. А. Мухтор, Э. Воҳидов, А. Нуруллоев, Ж. Камол, Т. Сулеймонов, У. Азимов, О. Мухтор, А. Шер, М. Желил, М. Али, М. Бобоёв, М. Кенжабоев, А. Суянов, Т. Қаҳҳор, Ю. Жумаев, И. Эшбеқ, Ҳ. Худойбердиев, О. Хожиева, М. Мирзаева, М. Эргашева, И. Тўлақов каби кўнгли шоирларимиз ижодида ана шу руҳини кўриш мумкин.

2—4 март кунлари В. И. Ленин номидаги Тошкент давлат университетининг ўзбек филология факультетининг аспиранти О. Раҳимов ва Ҳамза Ҳақимзода Ниязийнинг 100 йиллигига бағишланган илмий-назарий конференция бўлиб ўтди.

Ҳамза Ҳақимзода Ниязийнинг 100 йиллигига бағишланган илмий-назарий конференция бўлиб ўтди.

Уларда публицистик руҳ кучли. А. Мухтор, Э. Воҳидов, А. Нуруллоев, Ж. Камол, Т. Сулеймонов, У. Азимов, О. Мухтор, А. Шер, М. Желил, М. Али, М. Бобоёв, М. Кенжабоев, А. Суянов, Т. Қаҳҳор, Ю. Жумаев, И. Эшбеқ, Ҳ. Худойбердиев, О. Хожиева, М. Мирзаева, М. Эргашева, И. Тўлақов каби кўнгли шоирларимиз ижодида ана шу руҳини кўриш мумкин.

С. МАҲМУД

Мавлуд бўлишича, бу ерда тил масалаларини ўрганиш бўйича Республика Олий Советининг қарори билан маъмурият ташкил этилган.

ҲАҚИҚАТГА ТАШНАЛИК

ШЕЪРИЯТ КЕНГАШИДА

Ўзбекистон ССР Езувчилар союзи шеърият кенгашининг йилги маълумоти бўлиб ўтди.

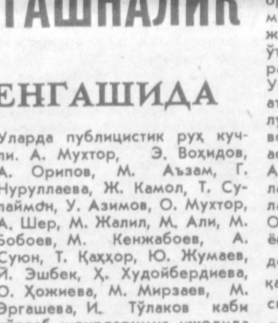
М. ХАЛИЛОВ

15 март кунини Ўзбекистон ССР Езувчилар союзида боғлаб ўқитилган адабиёт советининг навбатдаги йилги маълумоти бўлиб ўтди.

«КУЁВ» ҚИРГИЗИСТОНДА

Ўзбекистон ССР халқ ёзувчиси Саид Аҳмадининг «Куёв» комедияси республикамизнинг кўпгина театрларида муваффақиятли ижро этилмоқда.

СУРАТДА: шу спектаклда бир кўриниш

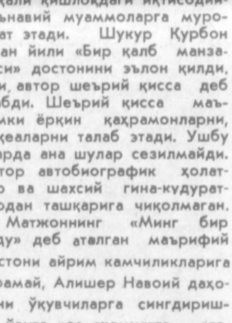
СУРАТДА: шу спектаклда бир кўриниш

Спектаклдаги Ганибой ролини артист Т. Оқтонов ижро этмоқда. Қолган ролларда Қирғизистон ССР халқ артисти Т. Жумаева, Қирғизистон ССРда хизмат кўрсатган артист К. Отамқулов, артистлар Э. Сатторов, З. Оқилова, А. Набиева, К. Абилов ва бошқалар ижро этмоқдалар.

СУРАТДА: шу спектаклда бир кўриниш

Спектаклдаги Ганибой ролини артист Т. Оқтонов ижро этмоқда. Қолган ролларда Қирғизистон ССР халқ артисти Т. Жумаева, Қирғизистон ССРда хизмат кўрсатган артист К. Отамқулов, артистлар Э. Сатторов, З. Оқилова, А. Набиева, К. Абилов ва бошқалар ижро этмоқдалар.

СУРАТДА: шу спектаклда бир кўриниш

СУРАТДА: шу спектаклда бир кўриниш

Спектаклдаги Ганибой ролини артист Т. Оқтонов ижро этмоқда. Қолган ролларда Қирғизистон ССР халқ артисти Т. Жумаева, Қирғизистон ССРда хизмат кўрсатган артист К. Отамқулов, артистлар Э. Сатторов, З. Оқилова, А. Набиева, К. Абилов ва бошқалар ижро этмоқдалар.

СУРАТДА: шу спектаклда бир кўриниш

Спектаклдаги Ганибой ролини артист Т. Оқтонов ижро этмоқда. Қолган ролларда Қирғизистон ССР халқ артисти Т. Жумаева, Қирғизистон ССРда хизмат кўрсатган артист К. Отамқулов, артистлар Э. Сатторов, З. Оқилова, А. Набиева, К. Абилов ва бошқалар ижро этмоқдалар.

СУРАТДА: шу спектаклда бир кўриниш

СУРАТДА: шу спектаклда бир кўриниш

Спектаклдаги Ганибой ролини артист Т. Оқтонов ижро этмоқда. Қолган ролларда Қирғизистон ССР халқ артисти Т. Жумаева, Қирғизистон ССРда хизмат кўрсатган артист К. Отамқулов, артистлар Э. Сатторов, З. Оқилова, А. Набиева, К. Абилов ва бошқалар ижро этмоқдалар.

СУРАТДА: шу спектаклда бир кўриниш

Спектаклдаги Ганибой ролини артист Т. Оқтонов ижро этмоқда. Қолган ролларда Қирғизистон ССР халқ артисти Т. Жумаева, Қирғизистон ССРда хизмат кўрсатган артист К. Отамқулов, артистлар Э. Сатторов, З. Оқилова, А. Набиева, К. Абилов ва бошқалар ижро этмоқдалар.

СУРАТДА: шу спектаклда бир кўриниш

СУРАТДА: шу спектаклда бир кўриниш

Спектаклдаги Ганибой ролини артист Т. Оқтонов ижро этмоқда. Қолган ролларда Қирғизистон ССР халқ артисти Т. Жумаева, Қирғизистон ССРда хизмат кўрсатган артист К. Отамқулов, артистлар Э. Сатторов, З. Оқилова, А. Набиева, К. Абилов ва бошқалар ижро этмоқдалар.

МЕНГА ТИЛ ЎРГАТМОҚЧИ БЎЛИШГАНИ

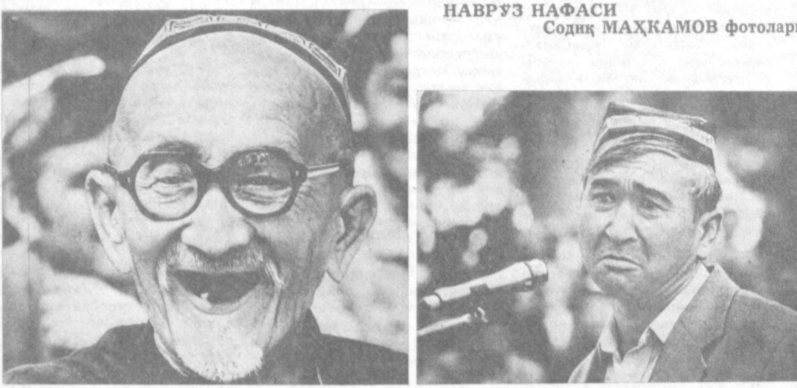
Холсанлилло айтганда, математика дарсининг ўзим мана мундоқ етиб тур...

— Менам шуни айтишман-да, — деди Раҳим-пўма. — Дарсин яхши биланлар доим қўлини кўтарди.

ЖОНИМ БИЛАН...

Муаллимлик фаолиятимнинг ўн саккизинчи йилда маориф инсоҳоти талабларини...

га ёзинг. Энди, укажон, бу илҳом деганлари дала-қирда, тоғу тошда...

НАВРЎЗ НАФАСИ Содиқ МАҲКАМОВ фотолари

ЮРТИМ, ҲАР КУНИНГ НАВРЎЗ БЎЛҒАЙ

20 мартда цирк концерти билан Тошкент шаҳрида Наврўз байрами бошланди.

Тошкент шаҳрининг барча маҳаллаларида Наврўз байрами кенг нишонланмоқда.

Тошкент шаҳрининг барча маҳаллаларида Наврўз байрами кенг нишонланмоқда.

Тошкент шаҳрининг барча маҳаллаларида Наврўз байрами кенг нишонланмоқда.

АРОҚ ҲАҚИДА КИМ ҚАНДАЙ ЁЗАР ЭДИ?

Хуриш ДАВРОН: Янгитларнинг даврасида Қаранг, яна ароқ шай.

Азим СУҶОН: Тунинг қаро сукунати Бундай беватт бузган ким!

Шуқур ҚУРБОН: Шу кунинг янгитлари, сизга ароқ қўман.

Тоҳир ҚАҲҲОР: Қулиб туриб ароқ бердилар, Бола севиб қолди ҳамман.

Матназар АБДУЛҲАКИМОВ: Муқаддас билан шароб сўзини,

Матназар АБДУЛҲАКИМОВ: Муқаддас билан шароб сўзини,

Матназар АБДУЛҲАКИМОВ: Муқаддас билан шароб сўзини,

Матназар АБДУЛҲАКИМОВ: Муқаддас билан шароб сўзини,

Матназар АБДУЛҲАКИМОВ: Муқаддас билан шароб сўзини,

ЎЗБЕКСТОН КУЛАДИ

— Замонанинг зайлини қаранг-а, ўткетган аҳмоқ йангитлар доимо «доно» гўзал қизларга уйланиб олишади.

— Эшитдингизми, Родер хоним бор бисотини болалар уйига топширибди.

— Шунда шаббияликлардан бири ўйраб йиғлаб юборди.

— Қизил хоч жамиятига бир марта ўн марка, яна бир марта беш марка садақа қилганман, — деди бой.

— Шаббиялик икки киши тежамкорлик нуқтан назардан бир аёлинига қатъб юришарди.

қавлаб ташлашди, аммо ҳеч нарса топилмади.

— Арнолдиннинг қайнаси ва фот эди. Гурволар Арнолдандан сўради:

— Хўш, қанақасига дефн этамиз? Екамизми ёки мазорга кўмамазим!

— Иккаласини ҳам қилверинлар, деди Арнолд, — мен кўнглимни тинчитиб кетишим керак.

— Шаббиялик икки киши ресторанда андо ичиб ўтиришарди.

— Иккинчиси чўнтагидан битта ўн маркалик қорғоз пул чиқариб берди экан, шундай деди:

— Дўстим, эсингдами, менга йиғирма марка қарз берганидиган. Мана, пулларингни олиб кўй.

— Шаббиялик деҳқоннинг оти унинг хотинини бир тепиб ўлдирди кўйди.

— Ийлашга ҳам вақт йўқ, — деди у, — кўрмаясизми, барча эркеклар отинини менга сотасан деб, ҳўж-жонимга қўйишмапти. Мен улардан қўйиб юрибман.

— Карл ғирт маст ҳолида йўл четидига қўлмақда ағавно ётарди.

— Кўйворинг, бу денгизда мен ўзини суза оламан. Аввал авллар ва болаларни кутқаринг!

ЎЗБЕКСТОН АДАБИЁТИ ВА САҲЪАТИ. ЖУМА КУНЛАРИ ЧИКАДИ БАҲОСИЮ ТИМИН. «ЛИТЕРАТУРА И ИСКУССТВО УЗБЕКИСТАНА»

БОШ МУҲАРРИР АҲМАДЖОН МЕЛИБОВ. ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ: ҲАФИЗ АБДУСАМАТОВ, УСМОН АЗИМОВ, ҲАМИДУЛЛА АҚБАРОВ, РАМЗ БОҶОЖОН, ОДИЛ ЕҚУБОВ, АҲМАД ЖАББОРОВ, БАҲОДИР ЖАЛОЛОВ, АСҚАД МУХТОР, АБДУЛЛА ОРИПОВ, ТОҲИР ШАМСИЕВ, ОЗОД ШАРАФИДИНОВ, ТўЛАБЕРГАН ҚАЙИПЕРГАНОВ, МАЛИА ҚОЯМОВ, ТўДҚИНОЙ ҚОДИРОВА, ПИРИМУЛ ҚОДИРОВ, ИБРОҲИМ ҒАФУРОВ (бош муҳаррир ўринбосари), МАМАТҚУЛ ҲАЗРАТҚУЛОВ (масъул котиб)